

Ірина Олександрівна Цепух

Світлана Безпала: біографічний портрет композиторки Чернігівського регіону (кінець ХХ – перша чверть ХХІ століття)

УДК 78.071.1:929Безпала(477.51)«19/20»
DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-3.17>

Ірина Олександрівна Цепух
аспірантка кафедри музичного мистецтва
Навчально-наукового інституту
перформативних мистецтв
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв,
викладач-методист, голова предметно-
циклової комісії
«Фортепіано та концертмейстерство»,
старший викладач кафедри
«Інструментальне виконавство
(за видами)»
Комунальний заклад вищої освіти
Київської обласної ради
«Академія мистецтв
імені Павла Чубинського»
ORCID: 0000-0003-1122-3122

Стаття присвячена біографічному портрету української композиторки Світлани Безпалої, діяльність якої визначає культурне життя Чернігівського регіону з кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття. У науковій розвідці детально аналізуються ключові етапи життя та творчості мисткині, розглядається мистецька династія композиторки, включаючи її родинні зв'язки та вплив, який ця родина здійснила на її творчий розвиток і мистецьке становлення.

Метою статті є всебічне дослідження біографії Світлани Безпалої, композиторки з Чернігівського регіону, з акцентом на визначення основних етапів її життєвого та творчого розвитку в контексті музичної культури України кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття. Методологія дослідження передбачає використання комплексного підходу та основних методів: біографічного, документального, мистецтвознавчого, аналізу життєвого шляху Світлани Безпалої через вивчення її особистих документів, спогадів, інтерв'ю та інших джерел, що дозволяє реконструювати ключові етапи її життя і творчості. Вступна частина статті містить аналіз мистецтвознавчого дискурсу, що стосується актуальності наукових розвідок щодо вивчення життєтворчості молодих композиторів України, а також визначення особливостей їх стилю та специфіки авторського письма.

Розглянуто основні віхи біографії Світлани Безпалої, відзначаючи освіту, перші композиторські успіхи, а також вплив мисткині на мистецтво Чернігова загалом.

Окрему увагу приділено творчому доробку композиторки, включаючи її основні музичні роботи раннього періоду творчості, жанрові та стильові особливості. Зокрема, визначено деякі напрями композиторської творчості Світлани Безпалої, а саме ансамблево-інструментальний (квартети для духового складу) та мюзикл. Вперше структуровано та проаналізовано музику творчині до постановки музично-сценічної вистави – мюзиклу для дітей «Оркестр». У статті розглядаються її композиції, що відзначаються інноваційним підходом та змістом, а також їх вплив на місцеву музичну традицію.

Вперше досліджено створення Світланою Безпалою колективів малої оркестрової форми, таких як: «Комбо», «Prime Time Band», «Драйв-джаз», «Сеньйори сі-бемоль», «Jazz Junior». Розглядається взаємодія композиторки Світлани Безпалої з іншими музикантами та культурними діячами України, підкреслюється її особлива роль у формуванні культурного середовища Чернігівщини.

Висновується значення досліджень, що пов'язані з відкриттям для мистецького кола нових імен митців, їхнього внеску в розвиток української музичної культури та осмислення їхнього значення для формування традицій Чернігівського регіону кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття. Окреслено перспективи подальших досліджень вивчення творчості композиторів досліджуваного регіону. На основі проведеного аналізу підкреслюється важливість збереження та популяризації творчої спадщини Світлани Безпалої як частини національного культурного надбання України кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття.

Ключові слова: Світлана Безпала, сучасна композиторка, Чернігівський регіон, Україна кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття, композиторська творчість.

Постановка проблеми. У сучасному музикознавстві спостерігається зростання інтересу до осмислення творчих постатей композиторів через проведення джерелознавчих досліджень, що стосуються їхньої музично-творчої діяльності. Аналіз біографій композиторів та оцінка історичної значущості їхніх творчих доробків є важливим для визначення їхнього впливу на музично-виконавську практику та педагогічну діяльність у музичному мистецтві України кінця ХХ – початку ХХІ століття. Зазначене підкреслює необхідність поглиблених досліджень, які сприятимуть більш повному розумінню ролі композиторських досягнень у розвитку сучасної музичної культури.

Огляд літератури. Науковиця Руслана Анастасіївна Варнава, досліджуючи психологічний профіль композитора як спосіб розуміння «образу автора» на прикладі Б. Лятошинського і В. Барвінського, зазначає, що «вивчення митців, об'єднаних спільним історичним фоном та моральними переконаннями, дає можливість краще зрозуміти особливості їхньої психічної життєдіяльності, а також застосувати історично-порівняльний підхід для дослідження творчих особистостей. <...> Оскільки з перспективи типологічного аналізу композиторів особливу увагу привертають значні психофізіологічні відмінності між ними, важливо не лише реконструювати психологічні портрети компози-

торів, але й розглядати їхні психографічні особливості, що мають вплив не лише на творчість митців та їхню національно-громадянську позицію, а також на український культурний процес певного періоду історії» (Варнава, 2017, с. 1).

Дослідниця Ірина Степанівна Драч, виявляючи аспекти творчої індивідуальності композитора Віталія Губаренка, звертає увагу на те, що «тема вивчення індивідуальності може розглядатися не як стиль, який виражається через зовнішні характеристики музичної мови, принципи формування чи особливості образної системи, <...> але й бути основним «наскрізним» змістом композиторської творчості. Йдеться про особливі форми «образу автора», які можна знайти не тільки в театральних творах, але й через авторизовані персонажі. Науковиця вивчає *цілісний художній світ митця*, який є синонімом *індивідуальності*, враховуючи весь створений ним матеріал, навіть коли розглядається конкретний період, окремий твір чи жанр (Драч, 2021, с. 22).

У монографії, що присвячена дослідженню багатогранної творчої діяльності видатного українського піаніста, композитора та музикознавця Олександра Козаренка, науковиця Ольга Іванівна Коменда підкреслює важливість аналізу та систематизації внеску митця у кожну зі сфер його діяльності, визначення основних напрямів його творчого розвитку та представлення концепції універсальності його творчої особистості. Дослідниця формулює поняття універсальної творчої особистості на прикладі феномену Олександра Козаренка, описуючи три основні напрями діяльності митця – композицію, виконавство та музикознавство. За визначенням науковиці, творча індивідуальність митця є основою для створення загальних художніх концепцій і принципів, які пронизують усі його роботи. Це відображає одну з ключових рис його творчого потенціалу – здатність переносити єдині ідеї та закономірності на різні аспекти його творчості, забезпечуючи таким чином універсальний підхід у його мистецькому вираженні (Коменда, 2017, с. 119).

Вікторія Петрівна Даценко, вивчаючи творчу індивідуальність композитора Віктора Косенка, констатує, що культурологічно-мистецтвознавча регіоніка фокусується на вивченні специфічних характеристик різних регіонів країни, а не на творчих особистостях, як у класичних персонологічних дослідженнях. Однак регіональний аспект є важливим для персонологічних робіт, особливо у музичній персонології, де не досить досліджені питання впливу місця перебування на життя і творчість митців. Дослідниця пропонує, спираючись на дослідження мистецтвознавчої та культурологічної регіоніки, виявляти значення локусів перебування митця як ключового чинника, що формує його творчу особистість (Даценко, 2021, с. 62–64).

Метою статті є комплексний аналіз біографічного портрета Світлани Безпалої, композиторки Чернігівського регіону, зокрема виявлення ключових етапів її життєвого та творчого шляху в контексті музичної культури кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Методологія дослідження передбачає використання комплексного підходу, що включає такі основні методи: біографічний, документальний, мистецтвознавчий, аналіз життєвого шляху Світлани Безпалої через вивчення її особистих документів, спогадів, інтерв'ю та інших джерел, що дозволяє реконструювати ключові етапи її життя і творчості.

Результати та їх обговорення. Композиторка Світлана Станіславівна Безпала народилася 22 липня 1984 року у Чернігові у родині музикантів.

Рис. 1. На фото: композиторка Світлана Безпала

Батько – Станіслав Анатолійович Чуприна, кларнетист, саксофоніст за фахом, із 1983 по 2000 рр. працював у Чернігівському музичному училищі імені Лева Ревуцького викладачем по класу кларнета та саксофона. Згодом деякий час служив у сьомому військовому оркестрі штабу північного ОК. Нині навчає дітей гри на духових інструментах у дитячій музичній школі № 1 імені Стефана Вільконського міста Чернігова.

Мати – Ірина Сергіївна Чуприна, музикант, починала кар'єру в ансамблі пісні і танцю «Полісся», в якому з 1983-го по 1989-й працювала хормейстером. У той період художнім керівником ансамблю був Любомир Мирославович Боднарук. Із 1989 року по теперішній час Ірина Чуприна працює у музичному коледжі імені Лева Ревуцького, в якому викладає диригування, аранжування, концертно-виконавську практику; більше ніж 30 років вела дитячий хор педпрактики (див. рис. 2).

Музиканти за фахом та покликанням, батьки майбутньої мисткині віддали у п'ятирічному віці (1989 р.) доньку Світлану на навчання у студію

Рис. 2. На фото: батьки композиторки: Ірина та Станіслав Чуприни (кінець 80-х рр.)

Рис. 3. На фото: Євдокія Іванівна Лобкова, композиторка. 1946 р. м. Житомир

педпрактики при Чернігівському музичному училищі. Першими викладачами композиторки стали Віра Романівна Коцюра, яка викладала сольфеджіо, та мама Ірина Сергіївна Чуприна, до якої Світлана ходила співати у дитячий хор.

Офіційно із семи років (1991 р.) Світлана була розподілена в клас фортепіано студії педагогічної практики до Тамари Олександрівни Ребузової. Значну роль у музичному житті дівчинки зіграла студентка-практикантка Людмила Костерецька, яка практикувалася у викладанні гри на фортепіано і була закріплена за Світланю (Чуприною у дівочтві). За згадкою композиторки, Людмила ніколи не була байдужою, старанно та уважно підходила до уроків, готувалася, часто запрошувала на додаткові заняття. Результатам раділи всі – викладач-наставник, викладач-практикант, батьки і навіть слухачі, адже у четвертому класі в програмі учениці Світлани був концерт D-dur Йозефа Гайдна, який вона неодноразово виконувала на концертах.

Композиторка Світлана Безпала – музикант у четвертому поколінні мистецької династичної родини.

Прабабуся Євдокія Іванівна Лобкова (1914–1979) – композиторка та співачка з Луганщини (див. рис. 3).

Переважно писала пісні. В Луганську у будинку 4 б на вулиці Польовій стояв рояль, за яким відбувалась магія створення нових вокальних шедеврів. Рукописи доробків зберігаються в архіві родині. Євдокія свого часу здобувала музичну освіту в Одеській консерваторії, але плани перервалися з початком Другої світової війни.

На третьому курсі талановита дівчина була змушена покинути навчання. В 1941 році чоло-

віка мисткині Абрама призвали в армію, а Євдокія разом зі своєю дворічною донькою Аделіною потрапили в евакуаційний ешелон, який під час перевезення потрапив під обстріл німецького літака. Тяжко поранена Євдокія прикрила своїм тілом дитину (див. рис. 4). Дивом вижила.

Після реабілітації їздила з артистами виїзних бригад на фронт, де співала авторські пісні для поранених.

Рис. 4. На фото: Євдокія Іванівна Лобкова (прабабуся композиторки Світлани Безпалої) з донькою Аделіною Лобковою (Чуприною) (бабусею Світлани Безпалої). 1948 р.

Бабуся за лінією тата Лобкова (Чуприна) Аделіна Абрамівна (1939– 2023 рр.) успадкувала любов до музики від своєї матері (див. рис. 5). Деякий час працювала хормейстеркою при загальноосвітній школі, а згодом була директоркою філіалу ДМШ м. Луганська.

Рис. 5. На фото: Аделіна Абрамівна Лобкова (Чуприна) (бабуся композиторки Світлани Безпалої). Рік 1955

Дідусь Світлани Безпалої по лінії матері, Сергій Яковлевич Нікітін, був музикантом-самородком. Грав на баритоні, володів акордеоном. Мав абсолютний слух. Проте за фахом був економістом: з 1963 працював заступником директора камвольно-суконного комбінату, згодом у 1965 році директором фабрики первинної обробки вовни. У 1966–1967 роках був переведений у м. Київ, обіймав посаду заступника начальника головної Міністерства легкої промисловості. З осені 1967 знову повернувся у м. Чернігів та почав працювати завучем механіко-технологічного технікуму, який очолив у середині 70-х.

Хоча дідусь композиторки працював у сфері, далекій від мистецтва, любив народну художню самодіяльність і завжди опікувався культурою. Товаришував з відомими митцями: українським майстром народних музичних інструментів Олександром Микитовичем Шльончиком, українським композитором і артистом Миколою Васильовичем Збарацьким, викладачем вокалу, заслуженим артистом України В'ячеславом Петровичем Литвиновим, відомим скрипалем Едуардом Сидоровичем Ярошевичем та ін.

За спогадами Світлани Безпалої, в дитинстві вона ходила у гості до бабусі та дідуся. З цікавістю і задоволенням діставала із шафи подаровані Олександром Микитовичем Шльончиком музичні інструменти: мандоліну та сопілку. Згодом сопілка

стала у нагоді на уроках з теоретичних дисциплін у викладачки Чернігівського музичного коледжу імені Лева Ревуцького Віри Романівни Коцюри.

В останній рік навчання у школі педагогічної практики волею долі майбутня композиторка познайомилася із практиканткою-теоретиком Діаною Волковою, яка викладала сольфеджіо. Жвавість, невимушеність, цікава манера захопили Світлану. Дівчина почала підбирати по слуху, імпровізувати. Невдовзі прийшло розуміння, що її цікавить композиція, музичні сплетіння. Вивчення складу музики стало ближче, ніж старанне відшліфовування програми зі спеціального фортепіано. Практикантка Діана була студенткою Наталії Олександрівни Богданової, яка у майбутньому закладе міцну теоретичну базу, викладаючи у Світлани Безпалої у студентські роки сольфеджіо, теорію музики, гармонію, зарубіжну музичну літературу.

Композиторська діяльність Світлани Безпалої розпочалася з молодших класів школи. Семирічна дівчинка (1991 рік) створила пісню на власні слова (Білоус, 2021, с. 2).

Першою слухачкою стала мама, Ірина Сергіївна Чуприна, яка підтримала доньку й допомогла підібрати музику на фортепіано та записати нотний текст. Світлана наспівувала – мати записувала.

Пройдуть роки і в 2019 році пісенька «Про дощик» вийде у збірці «Пісенна палітра» випуск 1.

У 3-му класі дівчинка залюбки демонструвала власну джазову обробку прелюдії Баха C-dur, яку зробила у свінгованому стилі, викладачці з фортепіано Тамарі Олександрівні Ребузовій.

Здобуваючи стандартну класичну музичну освіту, Світлана відчувала творче тяжіння до естрадної музики. Зростання у родині митців заклало міцний фундамент неповторної діяльності композиторки. Мисткиня мала можливість спостерігати за роботою батьків, які створили фольклорний колектив «Коляда», що успішно виступав на різних сценах Чернігівщини з 1991 по 1999 рік. Світлана «росла за кулісами». Репетиції проходили в Палаці культури ім. В. Радченка.

Перші контакти з джазовою музикою відбулися через батьків. Творчість вирувала: обробки та аранжування для вокального тріо писала мама, тоді як батько займався оркестровою групою. Як згадує Світлана Безпала: «Грали по слуху. Прописаної оркестровки не було. Працювали в народній традиції: вибирали форму твору і писали цифровку. Ансамбль переважно спеціалізувався на виконанні українського фольку, природі якого притаманна імпровізаційність, що споріднює її з джазом та клейзмерською музикою».

У 1999 році Світлана вступила в музичне училище ім. Лева Ревуцького на теоретичний відділ. Тут відбулися перші проби пера. Курс композиції, який вела Маргарита Володимирівна Демиденко, збагатив юну студентку новими знаннями, нави-

чками та вмінням користуватися програмою Фінал, за допомогою якого у 2001 році з'являється перший твір, записаний на папері – джазова п'єса для квартету у складі саксофона, контрабаса, ударних та фортепіано. Незабаром за першим доробком народилася друга п'єса у стилі Мельбурн-шаффтл, на кшталт танцювального степу на сучасний лад.

Ці дві п'єси були презентовані на одному з концертів студентським квартетом у складі Сергія Молибога (контрабас), Анатолія Грифко (саксофон), Дмитра Баженова (ударні), партію фортепіано виконувала композиторка.

На третьому курсі Світлана Безпала пише твір у жанрі бразильської популярної музики «Босанова», який прозвучав у виконанні квартету в іншому складі: Андрія Романенка (тенор-саксофон), який у традиціях жанру частково грав імпровізацію на гармонію Світлани; Юрій Демиденко (бас-гітара), Олексій Харченко (бонги), партію фортепіано виконувала авторка твору (див. рис. 6).

Рис. 6. На фото: Андрій Романенко (саксофон), Олексій Харченко (бонги), автор творів Світлана Чуприна/Безпала (рояль), Юрій Демиденко (бас-гітара). 2002 рік

Ще на початку 90-х років Вадим Борисович Рагулін, фаготист, викладач по класу ударних інструментів, уперше в музичному коледжі ім. Лева Ревуцького створив Біг-бенд. Ансамбль виконував переважно джазову музику. У 2002 році студентка четвертого курсу із великим захопленням спостерігала за творчістю колективу, якому через певний час презентувала власне аранжування у стильовому напрямі босанова.

На знак подяки Вадим Борисович Рагулін (див. рис. 7) подарував талановитій студентці книгу Д. Браславського «Основи інструментовки для естрадного оркестру», за якою дівчина самостійно навчалася робити аранжування.

Невдовзі в якості практики були написані: «Балада» для квартету саксофоністів, «Маленька історія» для біг-бенду, а також п'єса «For you» для квартету у складі: фортепіано, бас-гітари, сак-

Рис. 7. На фото: Світлана Безпала та Вадим Борисович Рагулін. м. Чернігів, 2013 р.

софона, ударних. Остання, до речі, є постійним номером у програмі ансамблю «Prime Time Band» викладачів МШ № 2 ім. Євгена Богословського (див. рис. 8).

З 2003 по 2008 роки Світлана Безпала навчалася у Донецькій державній музичній академії імені Сергія Прокоф'єва на виконавському факультеті за спеціалізацією «Музикознавство». Було вибрано напрям естрадно-джазової музики.

За словами композиторки: «Усі предмети були улюбленими». Сольфеджіо та лекторську практику вивчала у завідуючої кафедрою Тетяни Володимирівни Філатової, яка, до речі, згодом була рецензентом дипломної роботи випускниці (див. рис 9).

Дипломну роботу писала за темою джазової музики: «Про деякі стильові риси джазової творчості Білла Еванса» під керівництвом Вадима Миколайовича Олендарьова (див. рис. 10), у якого свого часу науковим керівником був композитор Всеволод Петрович Задерацький.

Рис. 8. На фото: ансамбль «Prime Time Band» у складі: Лариси Падій (баян), Віталія Куценка (ударні), Сергія Безпалого (труба), Світлани Безпалої (рояль), Михайла Гребеннікі (контрабас)

Рис. 9. На фото: Світлана Безпалова із завідувачкою кафедри виконавського факультету ДДМА ім. С. Прокоф'єва Тетяною Володимирівною Філатовою

Рис. 11. На фото: Світлана Безпала з однокурсницями Світланною Світличною та Аллою Карамалак на уроці інструментовки у композитора Серія Олексійовича Мамонова. 2005 рік

Рис. 10. На фото: науковий керівник Вадим Миколайович Олендарьов і сучасна композиторка Чернігівської композиторської школи Світлана Безпала

Рис. 12. На фото: композиторка Світлана Безпала у період роботи у військово-музичному центрі сухопутних військ ЗСУ. м. Чернігів, 2004 рік

Інструментовку, аранжування вивчала у донецького композитора Сергія Олексійовича Мамонова (див рис. 11).

Курсові роботи з інструментознавства вів донецький композитор Олександр Миколайович Рудянський, який навчався композиторського письма у Арама Хачатуряна.

Творчість періоду навчання в консерваторії в основному була спрямована на написання дитячих пісень для хору, який вела мама композиторки Ірина Сергіївна Чуприна.

З 2004 р. Світлана Безпала починає працювати у військово-музичному центрі сухопутних військ ЗСУ в м. Чернігові концертмейстером по класу балету (див рис. 12). Невдовзі стає керівником ансамблю «Комбо», малої оркестрової форми, до складу якої увійшли труба, тромбон, альт-саксофон, тенор-саксофон, ритм секція: фортепіано, контрабас, ударні.

Для свого колективу писала аранжування естрадної, джазової, поп-музики, військових пісень, українського попурі та шлягерів української естради, а також клейзмерської музики. Отримана освіта теоретика сприяла запису пісень з касет засобом написання диктанту. Таким способом Світлана Безпала відпрацьовувала мистецтво аранжування.

Паралельно з роботою в оркестрі розпочала педагогічну діяльність у школі мистецтв при коледжі ім. Лева Ревуцького (2003–2007 рр.). Викладала сольфеджію, історію джазу для юних музикантів, які навчалися на естрадному відділенні.

Від великого трудового навантаження страждала творчість. Лише наприкінці 2007 року у композиторки зародилася ідея створення масштабного твору, який би синтезував рівною мірою вокальні, танцювальні та інструментальні складники. За написанням лібрето звернулася до мами, Ірини Сергіївни Чуприни.

У 2008 році була створена музично-сценічна вистава – мюзикл для дітей «Оркестр». За згадкою мисткині, писала натхненно, із задоволенням, інколи по три пісні на день. Така наполегливість незабаром дала свій результат. Уже за тиждень мюзикл було створено і невдовзі поставлено дитячим хором студії педпрактики під керівництвом Ірини Сергіївни Чуприни.

Мюзикл «Оркестр». Дуже багато років мама композиторки, відома обдарована керівниця дитячого хору педагогічної практики при Чернігівському музичному коледжі імені Лева Ревуцького, займалася створенням вокально-театралізованих постановок для своїх учнів, щедрим ґрунтом для яких вважала один з жанрів фольклору – казку, доступний та цікавий матеріал для сприйняття дітьми, що працює невідмовно. Колектив швидко вчив та виконував постійно оновлений матеріал, тож завжди актуальною була потреба новітнього репертуару.

Обмірковуючи черговий репертуарний лист, у Ірини Сергіївни Чуприни закралася думка навчити дітей виконувати різні стилі та жанри джазово-естрадної музики.

Незабаром народилася тема майбутнього твору. Героями стали покинуті старі інструменти, які, незважаючи на всі негаразди у їхньому житті, мали твердий характер і навчали інших радіти життю, співати і не здаватися.

Було вирішено звернутися до музично-театрального сценічного жанру мюзиклу. Лібрето

написала Ірина Сергіївна Чуприна, Світлана Безпала написала музику до постановки.

Як згадує композиторка, створюючи музику про інструменти, мисткиня образ кожного з них асоціювала з певною людиною-музикантом, що фігурувала у її житті. Так, приміром, образ Барабана авторка музики пов'язує з Вадимом Борисовичем Рагуліним, який свого часу направив на джаз-стежку. Натомість, образ Труби – з чоловіком Світлани Сергієм Безпалим, трубачем за фахом. Образ Саксофона асоціювався з батьком, Станіславом Анатолійовичем Чуприною. З образом Тромбона композиторка проводить паралель з викладачем музичного коледжу з тромбона Володимиром Латунюм, який певний час був керівником студентського ансамблю «Диксиленд».

До мюзиклу увійшло 12 номерів:

№ 1 Увертюра, під яку виходять на сцену хористи. Написана в тональності D-dur у 2-частинній простій формі з кодою (див. рис. 13).

№ 2. Пісня Барабана. Написана у складній 3-частинній формі. Головна тональність e-moll. Використовується цитата відомого циркового маршу, який написав Юліус Фучик у 1897 році під назвою «Вихід гладіаторів».

№ 3. Романс Флейти написано у куплетній формі. Останній куплет модулює з основною тональністю твору d-moll у es-moll.

№ 4. Пісня Контрабаса має жартівливий характер. Створено номер у простій 3-частинній формі.

УВЕРТЮРА С. БЕСПАЛАЯ

Рис. 13. Увертюра до Мюзиклу «Оркестр» на муз. Світлани Безпалої, лібрето Ірини Чуприни

Кожна частина різниться за жанровою спрямованістю. Так, фортепіанний акомпанемент першої частини пісні нагадує повільний рок і звучить у F-dur. Друга частина несе елементи свінгу. Тональність твору зберігається. У третій частині повертається музичний матеріал, що схожий на рок.

№ 5. Пісня Труби написана в жанрі бугі-вугі в тональності D-dur. У партії хору застосовується прийом джазового співу scat singing, для якого є характерним імпровізоване виконання нейтральних складів.

№ 6. Пісня Саксофона створена у стилі босанови. Головна тональність d- moll, форма твору 2-частинна. Епізодично використовується гармонічний мінор.

№ 7. Пісня Тромбона. Використано стиль регтайму та диксиленду. Твір написаний у куплетній формі. Головна тональність E-dur. Акомпанемент фортепіано імітує банджо, що використовувався в традиційних напрямках джазу.

№ 8. Пісня Старого Піаніно написана у куплетній формі. В основі музичної тканини лежить пентатоніка. Головна тональність C-dur. У першому куплеті для зображення сумного життя казкового інструмента композиторка прописує в акомпанементі бас малими секундами, натомість тема у хору звучить на пентатоніці, оскільки за лібрето у Старого Піаніно не вистачає клавіш. Другий куплет створено у стилі романсу і має авторське позначення *animato*. Дотримання вказівки автора допоможе влучно передати мрії Старого Піаніно. У третьому куплеті повертається перша частина.

№ 9. Плач Кларнета. Створено у 3-частинній простій формі. Звучить повільна єврейська мелодія, що подібна до фолькових клезмерських тем. У першій частині використано d-moll гармонічний. Друга частина написана в паралельному F-dur. Реприза повертає d-moll гармонічний, що нагадує східний колорит.

№ 10. Пісня Гітари побудована на ритмі хаба-нери, граціозного іспанського народного танцю-пісні. Форма твору куплетна. Звучить гармонічний D-dur. У тексті розповідається, що гітара може грати всі ритми і жанри.

№ 11. Пісня Майстра. За будовою складна 3-частинна форма. Кульмінація приходиться на кінець твору і весь мюзикл завершується на кульмінаційному підйомі. Тема Майстра будується на темі Увертюри. Звучить життєствердний D-dur. У середній частині за сценарієм Майстер ремонтує інструменти, при цьому співає саме на музичних фразах пісень головних героїв: на темі Барабана, темі Піаніно, темі Кларнета. Використовуються дві тональності: D-dur чи d-moll. У партії Майстра є ключова двотактова фраза, в якій ідеться про те, що Майстер впорається з будь-якою роботою, що підкреслює важливість працьовитості та постійної роботи над собою.

№ 12. Фінальна пісня. Мюзикл має щасливе закінчення – старі інструменти відремонтовані, вони знову можуть грати.

Мюзикл «Оркестр» має повчальний підтекст і несе у собі навчальні ідеї. Вивчення твору дає можливість ознайомити дітей з ладами народної музики, різними ритмами, стилями і жанрами, продемонструвати інструментарій. Мюзикл про єдність і співпрацю. Головне гасло всього доробку – «Музика лікує душі».

Музику до мюзиклу «Оркестр» Світлана Безпала написала, коли навчалася на останньому курсі консерваторії (2008 р.). Робота над ним зіграла неабияку роль у житті композиторки. Після постановки першого монументального музичного дітища, мисткиню запросили до співпраці у Чернігівський обласний театр ляльок імені Олександра Довженка.

З 2009 року розпочався новий етап у житті Світлани: як здобувач вона була прикріплена до аспірантури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Розпочалася робота над дисертацією. Як науковиця вивчала стилістичні особливості джазової музики, зокрема України. Писала наукові статті, виступала на конференціях. На творчість залишалось мало часу.

Перейшла на основну роботу у музичну школу № 2 ім. Євгена Богословського міста Чернігова, де почала працювати на вечірньому естрадному відділі. Паралельно трудилася у Чернігівському філіалі НАКККіМ. У заочників викладала «Історію естради» та «Історію української музики».

Творча і креативна молода викладачка завжди перебувала у мистецькому пошуку. Одним із вдалих експериментів став створений у 2009 році Світланою Безпалою її перший ансамбль «Драйв-джаз», до складу якого увійшли учні вечірнього відділу музичної школи м. Чернігова № 2 імені Євгена Богословського. Під керівництвом талановитої мисткині колектив неодноразово виборював лауреатські місця на багатьох конкурсах (див. рис. 14).

Другий ансамбль «Сеньйори сі-бемолю» було створено у 2012 році разом із чоловіком мисткині Сергієм Безпалим. Історія назви колективу пов'язана зі строєм духових інструментів «in B», на яких грали артисти колективу, а слово «сеньйори» додалося через дорослий вік студентів-виконавців, який коливався в діапазоні від 18 до 20 років (див. рис. 15).

Згодом колектив розрісся до форми Біг-бенду (див. рис. 16).

Виникла потреба наступництва. Естрадний відділ зазнав реформації: почали набирати учнів молодшого віку. Зародилася ідея: для поповнення старшого ансамблю «Сі-бемолю» виховувати виконавців з маленького віку. Таким чином, у 2016 році утворився ансамбль молодших учнів «Jazz Junior» (див. рис. 17).

Рис. 14. На фото: другий склад ансамблю «Драйв-джаз». Зліва направо: Іван Супрун (ударні), Володимир Нефьодов (електрогітара), керівник Світлана Безпала (клавішні), Павло Буглак (бас-гітара), Микола Супрун (ритм-гітара), Дмитро Кабенюк (клавішник, перкусія). м. Чернігів, 2016 рік

Рис. 15. На фото: верхній ряд: Владислав Карнаух (тенор-саксофон) за фахом юрист, Олексій Півнів (сопрано-саксофон) за фахом психолог, Віталій Єрмоленко (електро-гітара), Валентин Леус (бас-гітара); нижній ряд: Віктор Стасюк (труба) за фахом інженер-електрик, керівники Світлана та Сергій Беспалі. м. Чернігів, 2020 рік

Рис. 16. На фото: ансамбль «Сеньйори сі-бемолью» разом з ансамблем викладачів «Prime Time Band»

Рис. 17. На фото: третій склад ансамблю Jazz Junior. Солістка – донька композиторки Софія Безпала (блок-флейта). м. Чернігів, 2024 рік

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Досліджуючи ключові біографічні моменти сучасної української композиторки кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття Світлани Безпалої, виявлено, що ранньому періоду творчості мисткині характерне звернення до написання ансамблево-інструментальних творів (квартетів для духового складу) та звернення до жанру мюзиклу. Її композиторському стилю характерно використання класичних форм, синтезу вокального, танцювального та інструментального складників, а також використання різних стилів та жанрів джазово-естрадної музики.

У статті вперше структурована та проаналізована музика до дитячого мюзиклу «Оркестр», що дозволяє глибше зрозуміти музичні ідеї та інновації мисткині у жанрі музично-сценічної вистави, що несуть педагогічно-виховне спрямування.

Наукова розвідка щодо взаємодії композиторки з українськими музикантами та культурними діячами, а також створення нею колективів малої оркестрової форми, таких як: «Комбо», «Prime Time Band», «Драйв-джаз», «Сеньйори сі-бемоля», «Jazz Junior», дає можливість стверджувати, що діяльність Світлани Безпалої має вплив на мистецтво Чернігова загалом, а також визначає культурне життя Чернігівського регіону кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття.

На основі проведеного аналізу життя та творчості композиторки Чернігівської композиторської школи Світлани Безпалої можна стверджувати про важливість збереження та популяризації її творчої спадщини як невід’ємної частини національного культурного надбання України. Творчість мисткині відзначається не лише інноваційними підходами до композиції, але й глибоким зв’язком із культурними традиціями Чернігівщини загалом. Її музика втілює унікальні аспекти місцевого фольклору, інтегруючи їх у сучасні музичні форми. Це робить її творчість важливим складником національної культурної спадщини, яка відображає не тільки індивідуальні творчі досягнення, а й загальний розвиток української музичної культури.

Мистецтвознавчий аналіз та дослідження творчості Світлани Безпалої можуть сприяти глибшому розумінню еволюції музичних стилів і напрямів в Україні кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття, а також виявити нові аспекти культурних впливів і взаємодій. Популяризація спадщини творчості через публікації та виконання її творів допоможе зберегти унікальні елементи української музичної традиції для наступних поколінь. Це також сприятиме збагаченню сучасного музичного ландшафту, забезпечуючи платформу для подальших наукових і культурних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

Білоус, С. (08.06.2021) «Сірий кардинал» музичного життя Чернігова: Світлана Безпала про творчі

віхи музиканта в третьому поколінні. *Інформаційно-новинний портал «ЧЕЛАЙН» / новини Чернігова*. Власник Багрій О. І. URL: <https://cheline.com.ua/people/sirij-kardinal-muzichnogo-zhittya-chernigova-svitlana-bezpala-pro-tvorchi-vihi-muzikanta-v-tretomu-pokolinni-260477>.

Варнава Р. А. (2017) Психологічний портрет композитора як джерело пізнання «образу автора» (на прикладі Бориса Лятошинського та Василя Барвінського) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Львів. URL: https://nma.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/aref_varnava.pdf.

Даценко, В. П. (2021) Особистісні детермінанти творчої індивідуальності Віктора Косенка : дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ. URL: https://nakkim.edu.ua/images/Instytut/dysertatsii/Dysertatsiya_DatsenkoVP.pdf.

Драч, І. С. (2021) Композитор Віталій Губаренко. Аспекти вияву творчої індивідуальності : монографія / за ред. Н. Бордукової. Харків : «Акта» 362 с. URL: <https://repo.num.kharkiv.ua/items/cc58e8c0-e959-4892-8a33-be977f0c8e3f/full>.

Коменда, О. І. (2017) Олександр Козаренко – піаніст, композитор, музикознавець : монографія. Луцьк : Вежа 252 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Komenda_Olha/Oleksandr_Kozarenko_pianist_kompozytor_muzykoznavets.pdf?PHPSESSID=8hqug1p3qn1mosilftskjtf643.

REFERENCES

Bilous, S. (08.06.2021). «Siryi kardynal» muzychnoho zhyttya Chernihova: Svitlana Bezpala pro tvorchi vikhy muzykanta v tret'omu pokolinni ["Grey cardinal" of the musical life of Chernihiv: Svitlana Bezpala about the creative milestones of the musician in the third generation]. Information and news portal "CHELAYN" / news of Chernihiv. The owner O. I. Bagriy. Chernihiv [in Ukrainian].

Varnava, R. A. (2017) Psykholohichnyy portret kompozytora yak dzherelo piznannya «obrazu avtora» (na prykladi Borysa Lyatoshynskoho ta Vasylya Barvynskoho) [Psychological portrait of the composer as a source of knowledge of the "image of the author" (on the example of Borys Lyatoshynskiy and Vasyl Barvynskiy) (author's dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of art studies: 17.00.03)]: avtoref. dys. na zdobuttya naukovooho stupenya kand. mystetstvoznnavstva: 17.00.03. Lviv. 25 p. P. 1. [in Ukrainian].

Datsenko, V. P. (2021) Osobystisni determinanty tvorchoyi indyvidualnosti Viktora Kosenka [Personal determinants of Viktor Kosenko's creative individuality]: dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. mystetstvoznnavstva: 26.00.01. Kyiv. 199 p. P. 62–64 [in Ukrainian].

Drach, I. S. (2021) Kompozytor Vitaliy Hubarenko. Aspekty vyjavu tvorchoyi indyvidualnosti [Composer Vitaliy Gubarenko. Aspects of expression of creative individuality]: monohrafiya. Kharkiv. 362 p. 22 p. [in Ukrainian].

Komenda, O. I. (2017) Oleksandr Kozarenko – pianist, kompozytor, muzykoznavets. [Oleksandr Kozarenko – pianist, composer, musicologist]: monohrafiya. Lutsk. 252 p. P. 119 [in Ukrainian].

Svitlana Bepala: biographical portrait women composers of Chernigiv region (end of XX – first quarter of XXI century)

Iryna Oleksandrivna Tsepukh

Graduate Student at the Department of Musical Art
Educational and Scientific Institute of Performing Arts
National Academy of Culture and Arts Managers,
Teacher-Methodologist, Head of the Subject-Cycle commission "Piano and concertmastering",
Senior Teacher at the Department "Instrumental performance (by types)"
Municipal institution of higher education of the Kyiv Regional Council
"Pavlo Chubynsky Academy of Arts"
ORCID: 0000-0003-1122-3122

The article is devoted to the biographical portrait of the Ukrainian composer Svitlana Bepala, whose activity defines the cultural life of the Chernihiv region from the end of the 20th to the first quarter of the 21st century. The scientific investigation analyzes in detail the key stages of the artist's life and work, examines the composer's artistic dynasty, including her family ties and the influence that this family had on her creative development and artistic formation.

The purpose of the article is a comprehensive study of the biography of Svitlana Bepala, a composer from the Chernihiv region, with an emphasis on determining the main stages of her life and creative development in the context of the musical culture of Ukraine at the end of the 20th – the first quarter of the 21st century. The research methodology involves the use of a complex approach and basic methods: biographical, documentary, art history, analysis of Svitlana Bepala's life path through the study of her personal documents, memories, interviews and other sources, which allows to reconstruct the key stages of her life and creativity. The introductory part of the article contains an analysis of the art history discourse related to the relevance of scientific investigations regarding the study of the creativity of young composers of Ukraine, as well as the determination of the features of their style and the specifics of the author's writing.

The main milestones of the biography of Svitlana Bepala are considered, noting the education, the first successes as a composer, as well as the artist's influence on the art of Chernihiv as a whole.

Particular attention is paid to the creative output of the composer, including her main musical works of the early period of creativity, genre and style features. In particular, some areas of Svitlana Bepala's compositional creativity have been determined, namely: ensemble-instrumental (quartets for wind ensemble) and musical. For the first time, the music was structured and analyzed before the staging of a musical and stage performance – the musical for children "Orchestra". The article examines her compositions, which are marked by an innovative approach and content, as well as their influence on the local musical tradition. For the first time, Svitlana Bepala's creation of small orchestra groups, such as: "Combo", "Prime Time Band", "Drive-jazz", "B-flat Seniors", "Jazz Junior" was investigated. The interaction of the composer Svitlana Bepala with other musicians and cultural figures of Ukraine is considered, her special role in the formation of the cultural environment of Chernihiv region is emphasized.

The importance of research related to the discovery of new names of artists for the artistic circle, their contribution to the development of Ukrainian musical culture and the understanding of their importance for the formation of the traditions of the Chernihiv region at the end of the 20th – the first quarter of the 21st century is determined. Prospects for further research into the creativity of composers of the studied region are outlined. On the basis of the conducted analysis, the importance of preserving and popularizing the creative heritage of Svitlana Bepala as part of the national cultural heritage of Ukraine at the end of the 20th – the first quarter of the 21st century is emphasized.

Keywords: Svitlana Bepala, contemporary composer, Chernihiv region, Ukraine at the end of the 20th – the first quarter of the 21st century, composer's creativity.